

uvodnik ■ *prologue* ■ *exordium*

KAKO JE LIJEPO MOĆI VJEROVATI

Anton TAMARUT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
tamaruta@kbf.hr

Znam da može zvučati patetično i da se zadovoljstvo i povlastica na koju smjera naslov odnosi na osoban i subjektivan doživljaj. Neki bi možda s ništa manje zadovoljstva mogli reći kako im je drago što im svijet vjere ne znači ništa više od informacije i podatka koji se odnosi na druge, a njih se osobno ne tiče. Sigurno nije mali broj ni onih koji bi se umjesto s vjerom pohvalili sumnjom. Oni njome nastoje čuvati poziciju *između* vjere i nevjere pa ih može gdjekad obuzeti zadovoljstvo neopredjeljenosti. Svojevrsnu nesigurnost mogu smatrati svojom prednošću čak dotle da je počnu promatrati i cijeniti kao određeni oblik svoje skromnosti ili poniznosti.

Nitko, dakako, nema pravo drugom ne priznati da njegova vjera, nevjera ili sumnja proizlazi iz njegova osobnog iskustva, otvorenog i iskrenog traženja istine i ljubavi. To dvoje je, naime, ono prema čemu obično teži svako ljudsko biće. Svaki bi čovjek htio spoznati istinu o sebi, o drugima i svijetu u kojem živi. Jednako tako svaki čovjek osjeća potrebu za ljubavlju, da bude ljubljen i ljubi, i u tome ne vidi mjeru – ljubavi nikada ne može biti dosta. Kao što u traženju istine nitko nije sâm, tako i u razvijanju sposobnosti za ljubav, ljudska su bića od najranije dobi upućena na druge.

Mislim da bi danas, barem što se tiče zapadnog društva, u najširoj javnosti prevladalo mišljenje kako među vjernicima, nevjernicima i skepticima ne bi smio postojati prijezir, omalovažavanje i isključivost, već međusobno uvažavanje i poštovanje, povjerenje da drugi na drukčiji način, ali također iskreno i predano traže istinu i žele u sebi razviti sposobnost za ljubav. Svi bi, naime, htjeli uživati u istome, u istini i ljubavi! Smisao života koji korespondira sa samom svrhom više ljude približava i povezuje nego što ih različiti putovi i na-

čini traženja istine i ljubavi dijele i udaljuju, pa stoga između vjernika, nevjernika i skeptika umjesto rivalstva i suparništva u stjecanju tobože sigurnijih i komotnijih životnih i društvenih pozicija treba težiti za dijalogom u kojem se druge sluša i poštuje, gdje se o sebi govori otvoreno i cjelovito, razmjenjuju se osobna i životna iskustva. Dijalog je zapravo susret prožet obostranom iskrenošću, pozitivnim zanimanjem za drugoga i drukčijega.

Vjernik, kršćanin, zapravo ne bi smio imati nikakvu alternativu takvu pristupu jer je takav stav i put prema drugima i drukčijima utemeljen u samom središtu njegove vjere, u Bogu koji se već u Starom zavjetu, a onda posebno, u punini, kao Bog susreta i blizine, objavio u Isusu Kristu. U njemu je Bog nastavio traži čovjeka i s njime razgovarati. Čovjek u Kristu nalazi sugovornika koji mu je sličan i od njega drukčiji, u odnosu na grijeh, potpuno različit (usp. Fil 2,7; Heb 2,17). Isus Krist razgovara upravo s takvima koji su po svojem životnom iskustvu i uvjerenju na suprotnoj strani, od njega posve različiti. Isus se ne boji ljudi koji su u iskrenosti svojeg srca na drukčijem putu u traženju ljubavi i istine. On čak s njima sjeda za stol, sluša njihova životna razmišljanja i iskustva, u njih se uživljava, s njima susosjeća (usp. Mt 11,19; Lk 7,34).

Mnogi su u susretu s Isusom prvi put u životu osjetili da ih je netko uzeo ozbiljno, da od njih ne zazire i ne omalovažava ih, ne boji ih se, i ne srami se biti u njihovu društvu. Naprotiv, poštuje ih i poklanja im svoje vrijeme i povjerenje. Kao što su se oni njemu otvorili, tako se i on njima otvorio sa svojom istinom i sa svojim iskustvom ljubavi. Iskustva su se, dakako, lako mogla usporediti i vrednovati. Isus je za svoja posvjedočio riječima i djelima, a opet ih, iako je bilo očito da se u njima krije pravi život, nije htio nikome nametnuti silom. Isus u susretu s ljudima sluša njihova životna iskustva i govori o svojim te u iskrenom i strpljivom razgovoru svojim sugovornicima otkriva novu mogućnost života, i prenosi poziv *odozgo*, a odnosi se na sve, pa onda i na njih. Svim ljudima darovana je sposobnost da tu mogućnost i poziv ostvare, da žive novim životom u istini i ljubavi. U tom svjetlu treba shvatiti i Isusov poziv na obraćanje i vjeru u evanđelje upućen svima (usp. Mk 1,15). Bog, naime, hoće »da se svi ljudi spase i dođu do spoznanja istine« (1 Tim 2,4).

U Isusu je, kako veli Apostol, staro uminulo, a »novo, gle nastalo« (usp. 2 Kor 5,17). Isus je primjerom svojeg života pokazao put do »novog neba i nove zemlje« (usp. Otk 21,1). Tim se putom čak i poistovjetio (usp. Iv 14, 6). No taj put života, istine i ljubavi on ne smatra isključivo svojim, već ga je spreman podijeliti sa svima koji to žele. Ponudio je i pozvao svoje učenike, kao i sve ljude dobre volje da isti put, ako hoće, podijele s njime (usp. Lk 9,23). Nije stoga slučajno što su prvi kršćani sebe shvaćali kao ljude novog puta (usp. Dj 19,9,23). U

vezi s time, sveti Augustin će u jednoj prilici reći kako je: »Malo bilo Bogu da svojeg Sina učini tek pokazateljem puta, on njega učini i putom, da ideš njime koji će ravnati tobom dok po njemu hodiš.«¹ One koje zanima tko je on, mogu doći i vidjeti (usp. Iv 1, 39). Isus, naime, zna da je za čovjeka iskustvo ključno. Za sve koji su za njim krenuli bilo je presudno poštovanje koje su u susretu s njime osjetili prema sebi, prema svojoj slobodi.

Isus je, kako veli Poslanica Hebrejima, »Početnik i Dovršitelj vjere« (usp. Heb 12,2), a vjera za Isusove učenike nije drugo nego put prema istini i ljubavi. Za njih je to zapravo put prema Bogu, koji je istina i ljubav u konačnom, potpunom i apsolutnom smislu. Na Isusovu se primjeru uči vjerovati, biti s drugima i drukčijima na putu traženja istine i ljubavi. Na njegovu primjeru učimo kako vjera isključuje strah od drugih i drukčijih. Naprotiv, vjera nas potiče da ustanemo i krenemo prema drugima koje površno ili uopće ne poznamo. Ona nas potiče na iskren razgovor i poštovanje prema svakom čovjeku, jer naprosto nikada za vjernika ne može doći u pitanje da je svaki čovjek, baš svaki, stvoren na sliku i priliku Božju, da je svojevrсни gorući grm iz koje nam se Bog može objaviti, približiti se i progovoriti nam (usp. Izl 3,14). U tom smislu i papa Franjo u svojoj programatskoj pobudnici *Evangelii gaudium* (*Radost evanđelja*) kaže: »Svaki put kada se susretnemo s nekim ljudskim bićem u ljubavi, dovodimo se u situaciju da naučimo nešto novo o Bogu. Svaki put kad otvorimo oči da upoznamo drugoga, rastemo u svjetlu vjere i spoznaj Bog.«²

Eto, odgovora na pitanje zašto je lijepo moći vjerovati. Zato što moći vjerovati znači moći ići ususret svima bez predrasuda i osuda, radovati se što Bog svoja dobra daje svim ljudima i sve poziva na život u istini i ljubavi. On želi, kako je već istaknuto, da se svi ljudi spase. Lijepo je moći vjerovati jer, vjera je svjetlo kojim Bog obasjava naš život, kao i živote naših bližnjih. Vjerom je moguće vidjeti ono što je jedinstveno, vrijedno i lijepo u nama samima i drugima, osjetiti na sebi i na svakom ljudskom biću Božji pogled i njegovu očinsku i majčinsku ljubav. Vjera je, kaže papa Franjo u enciklici *Lumen fidei* (*Svjetlo vjere*), »gledati stvari s Isusove točke gledišta, onako kako ih on vidi, njegovim očima: ona je neko dioništvo u njegovu načinu gledanja«³. Vjera je snaga i moć koju u sebi osjećamo, a dolazi nam od Boga i suprotstavlja se svakom nasilju i

¹ AUGUSTIN, *Enarratio in Psalmos*, 109,3: CCL 40, 1603. Cit. prema: *Časoslov rimskog obreda*, I, Zagreb, 1984., 152.

² PAPA FRANJO, *Evangelii gaudium – Radost evanđelja. Apostolska pobudnica o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu* (24. XI. 2013.), Zagreb, 2013., br. 272 (dalje: EG).

³ PAPA FRANJO, *Lumen fidei – Svjetlo vjere. Enciklika o vjeri* (29. VI. 2013.), Zagreb, 2013., br. 18 (dalje: LF).

prinudi, ona pobjeđuje svijet, svijet u smislu zla i mržnje (usp. 1 Iv 5,4). Vjera, kako reče Josip Turčinović, nikada nije bez posljedica: »Ona mijenja ljudski život. Ona sebe teško izriče, ali ona sebe potvrđuje kada se ostvaruje u ljudskim životima.«⁴

Iskreni vjernik je zaljubljen u slobodu. Tu se, dakako, pod *slobodom* ne misli na *slobodu od drugoga*, nego naprotiv, na *slobodu za drugoga*. Vjera i zajedništvo života uvijek idu zajedno. Vjeru je nemoguće živjeti privatno i sebično. Ako u vjeri postoji išta »osvajalačkog«, to je onda samo težnja za ljubavlju, za uzajamnim predanjem, darom i uzdarjem. »Vjera«, kako se izrazio papa Benedikt XVI. u apostolskom pismu kojim je proglasio Godinu vjere, *Porta fidei* (*Vrata vjere*), »raste kada se živi kao iskustvo primljene ljubavi i kada se prenosi kao iskustvo milosti i radosti«⁵. Dakle, vjera *osvaja* i *oslobađa* jedino za ljubav, i to za onu ljubav za koju nas je Krist oslobodio svojom smrću na križu i uskrsnućem (usp. Gal 5,1; Flm 1,8) U vjerniku se, naime, mora zrcaliti prvo i najveće otajstvo vjere, otajstvo trojedinog Boga, Boga koji je u sebi zajedništvo života i ljubavi Oca i Sina i Duha Svetoga. Bog kršćanske objave već je u sebi Bog susreta i radosti, razgovora i uzajamnog predanja, Bog dara i uzdarja, darivanja i primanja, »Bog ljubavi i mira« (2 Kor 13,11). Zato, takva, nazovimo je »vjera susreta«, »nije utočište za malodušne, nego nešto što našem životu daje širinu. Ona pomaže otkriti veliki poziv, poziv na ljubav i jamči da je ta ljubav pouzdana, da vrijedi predati joj se, jer se njezin temelj nalazi u vjernosti Bogu, koji je jači od svake naše krhkosti« (LF 53). Takva vjera koja uključuje »spoznaj« Boga, tj. stupanje u živi »saobraćaj« s njime, znači također »iskusiti ga zahtjevnoga i milosrdnoga«⁶. Vjera, naime, nije tek »neki melem na jade života, utjeha nad razočaranjima – ona je poziv na odgovoran život, na 'krvave' odluke«⁷.

Na susretu s članovima Talijanskoga teološkog društva 29. prosinca 2017. godine papa Franjo je istaknuo potrebu za teologijom koja će pomoći svim kršćanima da naviještaju i pokazuju spasenjsko Božje lice, milosrdnog Boga, posebice pred nekim novim izazovima s kojima se danas suočava svijet, kao što su ekološka kriza, razvoj neuroznanosti ili tehnologija koje mogu promijeniti čovjeka, zatim sve veće društvene razlike i migracije čitavih naroda te teorijski, ali i praktični relativizam.⁸ U takvom kontekstu, teolog, uronjen u

⁴ Josip TURČINOVIĆ, *Misao vjere. Izabrani spisi*, I, Zagreb, 2010., 136.

⁵ BENEDIKT XVI., *Porta fidei – Vrata vjere. Apostolsko pismo u obliku motuproprija kojim se proglašava Godina vjere* (6. I. 2012.), Zagreb, 2012., br. 7.

⁶ Josip TURČINOVIĆ, *Misao vjere*, 136.

⁷ *Isto*.

⁸ Usp. Discorso del Santo padre Francesco all'Associazione Teologica Italiana, Sala Clementina, Venerdì, 29 dicembre 2017, u: <http://w2.vatican.va/content/francesco/it/>

živu vjeru svetoga Božjeg naroda, koja ga podupire, nosi i obuhvaća,⁹ treba u prvom redu biti u službi te iste vjere i života Božjeg naroda kojemu i sâm pripada. On bi trebao moći pomoći da na prvom mjestu samim kršćanima, vjernicima bude jasno što je središte i bitna jezgra evanđelja, odnosno »ljepota Božje spasenjske ljubavi očitovane u Isusu Kristu umrlom i uskrsлом« (EG 36).

Usudio bih se stoga reći da je među prvim zadaćama teologije, odnosno teologa, danas upravo pomagati Božjemu narodu (ponovno) otkri(va)ti i živjeti ljepotu i radost vjere, kako bi se onda po njemu ta ista moć, ljepota i radost proširile svijetom. Što znači moći vjerovati? Koje se vrijednosti i životni obzori vjerom otvaraju, kakvi odnosi uspostavljaju? O kakvom je svjetlu u vjeri riječ, o kakvom daru, moći i snazi, o kakvoj slobodi? U čemu je stvarna ljepota vjere? Zašto vjera i radost uvijek idu zajedno, pa i onda kada nas pogađaju i prate lakši ili teži životni križevi. Otkuda svjetlo i nada u boli? Ljepota vjere, naime, ne gubi na svojem sjaju ni pred složenim i teškim pitanjima i zagonetkama trpljenja i smrti, jer vjera, kako se izrazio papa Franjo u enciklici *Lumen fidei*, »nije svjetlo koje raspršuje sve naše tmine, nego svjetlo koje vodi naše korake u noći, i to je dovoljno za put. Čovjeku koji trpi Bog ne daje argumente koji sve objašnjavaju, nego daje odgovor u obliku prisutnosti koja prati, povijest dobra koja se povezuje sa svakom poviješću trpljenja da u njoj otvori put svjetlu« (LF 57). U osvrtu na tu Papinu misao o vjeri Walter Kasper ističe kako kršćanska vjera nije ideologija koja hoće sve protumačiti, »ne može ju se usporediti s poplavom svjetla koje osvjetljava čitavu stazu našega života«¹⁰. Po njemu, ona je štoviše, »poput svjetiljke koja nam na putu našega života svjetli u mjeri u kojoj sami napredujemo. Vjera je neiscrpna poruka radosti koja nas uvijek iznova iznenađuje.«¹¹

Teško je zamisliti evangelizacijsko poslanje Crkve u svijetu, misijski zamah i izlazak na *periferije* na koji papa Franjo često poziva, ako u njoj, odnosno u njezinim članovima ne postoji svijest i iskustvo snage, ljepote i radosti Isusova evanđelja. Zato u novoj apostolskoj konstituciji o crkvenim sveučilištima i fakultetima *Veritatis gaudium* (*Radost istine*), koja je u Vatikanu predstavljena

speeches/2017/december/documents/papa-fran (7. III. 2018). Usp. također: Papa primio članove Talijanskog teološkog društva, u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=196386> (30. XII. 2017).

⁹ Misao o tome kako se svaki teolog treba osjetiti uronjen u živu vjeru svetoga Božjeg naroda, i kako treba također znati da ga ona podupire, nosi i obuhvaća, izrekao je papa Franjo u spomenutom govoru članovima Talijanskog teološkog društva. Usp. prethodnu bilješku.

¹⁰ Walter KASPER, *Papa Franjo – revolucija nježnosti i pastoralne perspektive*, Zagreb, 2015., 36.

¹¹ *Isto*.

29. siječnja 2018. godine, papa Franjo i nudi četiri kriterija za obnovu i ponovno pokretanje prinosa crkvenih studija misionarskoj Crkvi u izlasku. Spoment ćemo samo prva dva koja se izravno nadovezuju na naše promišljanje.¹² Prvi i najvažniji kriterij je kontemplacija te duhovno, intelektualno i egzistencijalno uvođenje u srce kerigme, naime, u uvijek novu i privlačnu radosnu vijest Isusa Krista, a ona se prema papi Franji danas očituje kao opredjeljenje za posljednje, za one koje društvo odbacuje i ostavlja po strani. Drugi kriterij je dijalog na svim područjima, ne samo kao puki taktički stav nego kao nutarnja potreba da u zajednici doživimo radost Istine i da potpunije cijenimo njezin značaj i praktične posljedice. Kaže se nadalje, kako je naše naviještanje evanđelja i crkvenog nauka pozvano promicati kulturu susreta, u velikodušnoj i otvorenoj suradnji svih pozitivnih sila koje pridonose rastu opće ljudske svijesti; kulturu susreta među svim autentičnim i živim kulturama, zahvaljujući međusobnoj razmjeni darova svake u tom svijetlom prostoru koji otvara Božja ljubav prema svim njegovim stvorenjima.

Tko je otkrio ljepotu i radost vjere, otkrio je također susret i razgovor s bližnjima, sebi sličnima i od sebe različitima, kao put prema istini i ljubavi, susreo se s otajstvom Božje ljubavi prema svijetu i ljudima. Lijepo je moći vjerovati, jer vjera su nove, darovane iliti milosne oči kojima možemo u novom svjetlu vidjeti svijet, sebe, bližnje i sva stvorenja. Vjera su nove darovane oči bez kojih je nemoguće u svijetu, u bližnjima, u sebi prepoznati Boga te je zato on sâm stavio oči svoje u srca ljudi da bi im pokazao veličanstvo djela svojih (usp. Sir 17,8),¹³ da bi čovjek njegovom svjetlošću mogao vidjeti svjetlost (usp. Ps 36,10). S vjerom, tj. s Božjim svjetlom u srcu, nemoguće je gledati na drugoga čovjeka s prijezirom i omalovažavanjem, nemoguće je biti ni ravnodušan prema bilo kojemu stvorenju, najmanje prema svojem bližnjemu.

Čovjek koji je iskusio kako je lijepo moći vjerovati nema potrebe smatrati se božanstvom. On uživa u svojem »biti čovjek«, stvorenje u bliskom i prijatel-

¹² Usp. FRANCESCO, *Costituzione apostolica Veritatis gaudium* circa le università e le facoltà ecclesiastiche, u: http://w2.vatican.va/content/francesco/it/apost_constitutions/documents/papa-francesco_07_III_2018_, Proemio, br. 4a i 4b; Vatikanski Radio, Papa Franjo/Dokumenti, Papa novom Apostolskom konstitucijom reformira katoličko obrazovanje. Predstavljanje nove apostolske konstitucije pape Franje »Veritatis gaudium« (Vatikan, 30. siječnja 2018.) – ANSA, u: http://hr.radiovaticana.va/news/2018/01/30/papa_novom_konstituciom_reformira_katol (7. III. 2018.).

¹³ Sir 17, 8 u hrvatskom prijevodu *Jeruzalemske Biblije, Stari i Novi zavjet s uvodima i bilješkama iz »La Bible de Jérusalem«*, Adalbert Rebić, Jerko Fućak, Bonaventura Duda (ur.), Zagreb, 1994., doslovno glasi: »Oči je svoje^h stavio u srca njihova da im pokaže veličanstvo djela svojih.« Pod bilješkom ^h stoji pojašnjenje: Dosl. »oko svoje«, tj. svjetlo. Na kraju grčki 248 dod.: »i dao im zauvijek se ponositi njegovim čudnovatim djelima«.

skom odnosu s Bogom, s ljudima i svim stvorenjima. Kao takav, on ne pati od kompleksa svemoći i sveznanja, ne boji se potrebe za drugima, već se tim mogućnostima raduje i nada, one ga ne plaše, nego tješe i krijepe. U njima ne gleda nedostatke i slabost svoje ljudske naravi, nego radije snagu i puninu svoje osobe. Zato čovjek vjernik ne sanja o samodostatnosti, o »samospasenju«, o čemu je među ostalim riječ u nedavno objavljenom pismu Kongregacije za nauk vjere *Placuit Deo* (*Bogu se svidjelo*).¹⁴ On u Isusu Kristu vidi svojeg spasitelja, a svoje spasenje, sreću ili vrhunsko dobro u Božjoj blizini, u tome što u njemu može uživati, ljubiti i do kraja spoznati sebe, bližnje i sva stvorenja.

¹⁴ Pismo se odnosi na »neke aspekte kršćanskog spasenja«, zapravo na samo njegovo središte, Isusa Krista, bez kojega i mimo kojeg nema spasenja. U pismu se posebno upozorava na dva stara krivovjerja koja se danas javljaju u novom, suvremenom ruhu, *pelagianizam* i *gnosticizam*. Pismo koje je prihvaćeno na plenarnom zasjedanju Kongregacije za nauk vjere 24. siječnja 2018. godine papa Franjo je odobrio 16. veljače 2018. godine. Usp. CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, Lettera *Placuit Deo* ai Vescovi della Chiesa cattolica su alcuni aspetti della salvezza cristiana, u: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_do (10. III. 2018.); Objavljeno pismo o nekim vidovima kršćanskog spasenja, u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=197889> (2. III. 2018.). Hrvatski prijevod pisma *Placuit Deo* objavila je Informativna katolička agencija (IKA) u rubrici »Dokumenti«, u: <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=198384> (17. III. 2018.).